

**EDUCAȚIA
FINANCIARĂ -
succesul deciziilor
financiare inteligente**

Informația din prezentul ghid servește drept material informativ, educativ și de ghidare adresat micro-antreprenorilor din mediul rural pentru accesarea serviciilor financiare cu scopul dezvoltării afacerii proprii și gestionarea bugetului personal și al familiei.

Autori:

Maria Ratcov

Valeriu Iașan

Efim Lupanciuc

Acest ghid a fost elaborat cu suportul financiar al Fondului Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD), în cadrul Programului Rural de Reziliență Economico-Climatică Incluzivă (IFAD VI), implementat de Unitatea Consolidată pentru Implementarea Programelor IFAD (UCIP-IFAD). Publicația urmează a fi distribuită gratuit.

Conținutul publicației și opiniile exprimate aici aparțin autorilor și nu reflectă neapărat viziunile oficiale ale UCIP-IFAD.

Versiunea electronică a ghidului sau alte informații suplimentare le puteți găsi pe pagina web <http://ucipifad.md/> sau contactați oficiul UCIP – IFAD la adresa:

*Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 162, of. 1303
tel.:(+373 22) 22 50 46; 21 00 56*

DRAGĂ CITITORULE!

De mici copii am învățat să lucrăm fizic. Acum a venit timpul să pătrundem în miezul cunoștințelor financiare. Trebuie să învățăm cum transformăm rutina de zi cu zi într-o activitate economică profitabilă și să cunoaștem vocabularul economic.

În acest sens, obiectivele care le urmărește prezentul Ghid sunt următoarele:

- educația și planificarea financiară;
- utilizarea corectă a termenilor financiari;
- acordarea sfaturilor în inițierea și practicarea unei afaceri;
- identificarea și gestionarea necesităților personale pentru a asigura o economisire a banilor;
- identificarea și gestionarea veniturilor pentru o potențială investiție;
- elaborarea în mod structurat a unui buget al familiei / întreprinderii și administrarea acestuia;
- determinarea rentabilității și profitabilității afacerii proprii;
- accesarea corectă a unui împrumut / credit;
- identificarea și utilizarea instrumentelor financiare bancare și non-bancare.

Gestionarea inteligentă a banilor AZI, ne va asigura un VIITOR prosper mâine.

CUPRINS

CÎȘTIGĂ BANI - DEZVOLTĂ AFACEREA TA	5
ECONOMISEȘTE	7
CAPITAL PROPRIU SAU ÎMPRUMUTAT?.....	13
CUM ALEGI ÎMPRUMUTUL POTRIVIT?	17
RAMBURSEAZĂ ÎMPRUMUTUL	28
EVIDENȚA VENITURILOR ȘI A CHELTUIELILOR	30
BUGETUL FINANCIAR ȘI FLUXUL DE NUMERAR	34
INSTRUMENTE FINANCIARE BANCARE ȘI NON-BANCARE	39
RECAPITULARE	45
DOREȘTI SĂ CUNOȘTI MAI MULT?	49

CÎȘTIGĂ BANI - DEZVOLTĂ AFACEREA TA

Pentru a construi un viitor financiar de succes, ai nevoie de cunoștințe despre gestiunea inteligentă a surselor bănești.

Nu uita că nivelul tău de trai va depinde în mare măsură de cunoștințele financiare de care dispui și capacitatea de a gestiona nu doar partea administrativă a afacerii, dar și partea financiară.

Întotdeauna îți dorești mai mult și te vei întreba: cum aș putea Eu să ridic nivelul de trai al familiei mele?

Răspunsul la această întrebare ar putea fi implicarea ta într-o afacere. Pentru a păși mai departe, nu doar implicarea ta contează, dar și DORINȚA ta de a înființa o afacere.

Ai mai multe idei și posibilități pe care poți să le dezvolți într-o mică afacere însă nu știi pe care să o alegi? Pentru a te ajuta să selectezi decizia optimă privind activitatea ta de întreprinzător, ar trebui să analizezi patru aspecte:

Care sunt interesele tale?

includem activitățile care ne interesează și care ar putea să se transforme într-o potențială afacere

- creșterea bovinelor
- viticultură
- tâmplărie
- prestarea serviciilor mecanizate

Care sunt aptitudinile tale?

includem posibilitățile personale pe care le deții la momentul de față pentru efectuarea sau prestarea unui serviciu

- cunoștințe agricole
- deprinderi de tâmplar
- deții un permis de conducere

Care sunt resursele pe care le deții?

notăm mijloacele și materialele pe care le deținem și care pot fi utilizate în afacere

- deții un arajd pentru vite
- ai posibilitatea de a obține un credit/imprumut
- posesia unui lot de pământ
- deții utilaj tehnic/tractor
- strâng de prelucrare a lemnului

Care este cererea locală?

notăm necesitățile și cerințele pieței

- există o fabrică de unt/lapte în apropiere
- există pământuri care trebuie prelucrate dar lipsește utilaj tehnic
- există cerere pentru obiecte de tâmplărie

A fi antreprenor înseamnă a-ți folosi interesele, aptitudinile, resursele și a înțelege necesitățile pieței.

Afacerea perfectă poate fi formată în baza răspunsurilor din acele patru categorii. Să completăm diagrama de mai sus cu un exemplu real și să încercăm să determinăm afacerea care ți se potrivește:

Deci, identificăm unde răspunsurile noastre pentru fiecare întrebare se suprapun și înțelegem care ar fi afacerea potrivită. Am subliniat cu negru acele răspunsuri care se suprapun: presupunem ca ți-ar plăcea să prestezi servicii de arat și să oferi acest serviciu sătenilor (interese). În același timp, tu deja deții un tractor sau ai posibilitatea să procuri utilaje necesare pentru arat (resurse). De asemenea, tu ai permis de a conduce acest tractor (aptitudini) și la tine în sat acest serviciu este solicitat (cerere). În acest caz, înțelegem că această idee (prestarea serviciilor mecanizate sătenilor) poate deveni o afacere reală.

În cazul în care ești interesat să ari pământul, dar fie nu deții încă permisul de conducere a unui tractor, fie nu dispui de resursele necesare, această afacere este oricum posibilă, doar că vei avea nevoie de timp pentru a acoperi toate aspectele (obținerea permisului de conducere, obținerea unui credit pentru procurarea utilajelor agricole, etc).

De asemenea, poți analiza și o altă idee de afacere care ar suprapune la maxim cele 4 grupuri: interesele, aptitudinile, resursele și cererea locală.

Important!!! În nici un caz să nu renunți!

Atenție! În cazul în care o persoană prestează servicii în mod continuu și obține venit din această activitate, conform legislației afacerea urmează a fi legalizată (sub orice formă juridică: ca gospodărie țărănească, întreprindere individuală, SRL, etc.).

Venit – o sumă de bani ce se obține în urma desfășurării unei activități (venit din salariu, venit din dobânzi, venit din comercializarea producției agricole, etc)

ECONOMISEȘTE

Economisirea

Deseori oamenii cred că ei nu au suficienți bani pentru a putea economisi.

Economisire – folosirea rațională a mijloacelor bănești disponibile în scopul de a reduce consumul și cheltuielile

Totuși, **ține minte că și economiile mici pot să se transforme în timp în sume mari!**

➡ **Exemplu:**

Silvia crede că ea nu are bani ca să facă economii. Totuși, ea decide să cumpere suc de la magazine angro, astfel economisind 50 Lei săptămînal. Într-un an ea a economisit 2,600 Lei. Aceasta este suficient pentru a cumpăra copiii rechizite școlare și manuale.

De ce să economisim?

- ✓ vrem să avem rezerve pentru situații de urgență;
- ✓ ne dorim lucruri care nu ni le permitem de obicei;
- ✓ avem datoriile pe care vrem să le rambursăm cît mai rapid;
- ✓ ne dorim ca în viitor să avem o pensie suplimentară la cea pe care o oferă statul.

Indiferent de scopurile stabilite pentru a economisi, siguranța economiilor noastre trebuie să ne preocupe în egală măsură.

Unde poți păstra economiile?

- Într-un cont deschis la o **instituție financiară** (o bancă sau o asociație de economii și împrumut);
- În **numerar**, acasă;
- Sub formă de investiții.

Instituție financiară – instituție a cărei activitate de bază este acordarea de credite și/sau atragerea de depozite

Numerar – sumă de bani în monede sau bancnote care servește direct mijloc de plată; bani lichizi

Am putea fi tentați să credem că cea mai bună metodă de a-ți proteja economiile este binecunoscuta păstrare "sub saltea". Oricât ar părea de controlabilă, de fapt, probabilitatea că banii vor rămâne "neatinși" este mică. În acest caz ai banii mai aproape de tine și ești mai tentat să "umbli la ei"... nu puține au fost cazurile în care s-a aruncat salteaua cu tot cu bani, sau alte cazuri, în care banii au fost furați.

Cum să economisești?

Exercițiu: Hai să determinăm care ar fi cea mai potrivită metodă de a păstra banii? *Dați de la 1 la 4 puncte, unde 4 este cel mai mare punctaj.*

	Bijuterii 	Active 	Casă 	Instituție fin.
<i>Acces ușor la bani</i>				
<i>Pot fi transformate ușor și rapid în bani</i>				
<i>Își păstrează valoarea</i>				
<i>Tentația de a cheltui banii economisiți</i>				
<i>Risc de furt</i>				
<i>Cîștigă dobîndă</i>				
<i>Risc mic de pierdere sau deteriorare</i>				
<i>Crește rapid în valoare</i>				

Acest exercițiu te va ajuta să înțelegi și să alegi cea mai sigură metodă de a păstra banii. Păstrează banii în siguranță, nu risca.

Îți dorești siguranță?

Instituția financiară rămîne cel mai sigur și accesibil loc în care îți poți păstra banii. În plus, ai ocazia să cîștigi venituri suplimentare, iar în timp, chiar dacă rata dobînzii se menține la un nivel scăzut, vei obține un venit, iar banii tăi sunt protejați de **inflație**.

Inflație – creșterea prețurilor pentru bunuri și servicii odată cu scăderea puterii de cumpărare a banilor într-un anumit interval de timp

De menționat că, plasînd banii la o instituție financiară, este necesar să urmărești continuu evoluția pieței, a economiei țării, performanțele instituției financiare pentru ca în caz de necesitate, să poți interveni la timp cu decizii corecte.

Ce îți oferă banca?

Băncile îți oferă o multitudine de produse de economii cu denumiri comerciale atractive, dintre care:

Depozite la termen – sume de bani depuse la bănci pe termene fixe, cu **scadență** lunară, trimestrială

Depozit – sumă de bani depusă de o persoană pentru păstrare la o bancă în baza unui contract

Scadență – termen de plată

sau anuală. Dobînda este plătită la scadență și este fixă sau variabilă pe perioada depozitului. Pot fi prelungite automat și poți opta

pentru capitalizarea dobînzii (respectiv dobînda să fie adăugată la suma din depozit, urmînd ca pentru perioada următoare, să primești dobîndă pentru suma depozitului și dobînda cumulată).

Depuneri de economii la vedere – de obicei sunt mai flexibile decît cele la termen – poți accesa numerarul fără a fi nevoit să aștepti pîna la scadență și fără a pierde dobînda acumulată.

De obicei, rata dobânzii este variabilă și mai mică în comparație cu depozitele la termen și se actualizează în fiecare

lună, la scadență.

Depozite dedicate copiilor – răspund la nevoia de economisire pe termen lung, în numele copiilor, pentru viitorul lor. Spre exemplu – pentru studiile copilului, pentru evenimente importante când copilul ajunge la majorat, pentru inițierea unei afaceri mici, etc.

Depunerile pot fi făcute în Lei sau valută. Dacă sunt în valută, pentru a evita unele pierderi, este necesar să se ia în calcul tendința de evoluție a monedelor respective și cursul valutar la momentul constituirii depozitului.

Cum alegi depozitul potrivit pentru tine?

Personalul calificat al băncii te poate ajuta să alegi cel mai potrivit produs de economisire pentru tine.

În plus, îți oferim mai jos o serie de întrebări care te pot ghida în alegerea pe care o vei face:

- ✓ Care sunt ratele de dobândă oferite?
- ✓ Este necesară o sumă minimă pentru a deschide contul?
- ✓ Există comisioane la deschiderea sau la închiderea contului?
- ✓ Există comisioane sau penalități la retragerea integrală sau parțială a mijloacelor plasate la depozit înainte de termen?
- ✓ Poți sau nu efectua operațiuni din și în contul de depozit pe perioada de valabilitate a acestuia?
- ✓ Care este cea mai ieftină dar și cea mai accesibilă metodă de retragere, sau de completare a depozitului?
- ✓ Care va fi valoarea dobânzii acumulată la scadență?
- ✓ Extrasul de cont poate fi vizualizat online?
- ✓ Există posibilitatea de a capitaliza dobânda?

Important de știut!!! Ești scutit de declarații de venit suplimentare

În Republica Moldova, persoanele fizice sunt scutite de impozitul pe venit din dobânzile la depozitele bancare sau din depunerile la AEÎ (asociațiile de economii și împrumut).

Statul îți protejează depozitele!

Sumele pe care le încredințezi unei bănci (depozitele bancare), se înscriu într-un mecanism de protecție garantat de stat prin intermediul Fondului de Garantare a Depozitelor în sistemul bancar. În aceste condiții, în cazul în care banca falimentează, vei recupera banii garantat, în limita plafonului de 20,000 Lei.

Ce îți oferă sistemul AEÎ?

Dacă în localitatea ta nu găsești o bancă pentru plasarea economiilor, poți apela la o asociație de economii și împrumut din apropiere. Nu toate asociațiile pot atrage depuneri, de aceea informează-te.

Depunerea de economii în AEÎ se face de către membrul acesteia în temeiul unui contract care de obicei prevede termenul, tipul depunerii, dobândă și suma.

Depunere de economii – sumă de bani depusă de un membru la o asociație de economii și împrumut

De menționat că la moment depunerile de economii la AEÎ nu sunt garantate de stat. În cazul în care o AEÎ falimentează, nu aveți certitudinea că banii vor fi recuperați. Dar, fie este vorba de economii la bancă sau economii la AEÎ, asigură-te că instituția respectivă este de încredere.

Câteva sfaturi pentru a face economii:

- ✓ Stabilește scopurile financiare. Ce vrei să faci cu banii miine? Ce vrei să faci cu banii într-un an? Sau în cinci ani? Poate dorești să faci studii sau să mergi într-o vacanță de vis, etc. Aceste lucruri pe care vrei să le faci sunt scopuri financiare – lucruri pe care vrei să le faci cu banii acum și în viitor.

-
- ✓ Pune bani deoparte! Dacă ai un salariu lunar, pune bani deoparte imediat după ce primești salariul. Aceasta va reduce riscul de a consuma

economiile planificate pentru o lună. Altfel spus: *Plătește-te pe tine primul!* Dacă ai venituri sezoniere, sau venituri care nu sunt lunare, de asemenea, fă un obicei din a pune economiile deoparte atunci când primești banii.

- ✓ Economisește cât de mult poți și ține evidența economiilor. Trebuie să cunoști starea conturilor și cât de departe ești de a realiza scopurile financiare.
- ✓ Chiar și economiile mici te vor aduce mai aproape de scopurile financiare! Chiar și cea mai mică parte din venitul tău poate face diferența!
- ✓ Nu ține banii la îndemână. Dacă ții economiile acasă, probabil vei simți presiuni din partea membrilor familiei de a cheltui acești bani.
- ✓ Nu cumpăra lucruri care nu îți sunt de folos. Cumpără doar lucruri de care ai nevoie cu adevărat.
- ✓ Studiază prețurile înainte de a face o cumpărătură.

➔ Exemple de utilizare a economiilor:

Ana este fermier. Venitul ei de bază provine din vânzarea roșiilor. În timpul sezonului de recoltare, Ana depune la bancă o parte din venitul ei. În timpul iernii, când nu mai sunt vânzări, Ana utilizează o parte din economii pentru a acoperi cheltuielile lunare ale familiei.

Liviu vrea să cumpere anvelope noi pentru mașina sa. În fiecare lună, el depune 350 Lei într-un cont de economii. După 6 luni, el a economisit 2,100 Lei și poate cumpăra anvelope noi.

Cheltuieli – sumele sau valorile plătite pentru anumite bunuri, lucrări, servicii

Tatăl Elenei s-a îmbolnăvit și are nevoie de medicamente. Din fericire, Elena a economisit bani pentru situații de urgență, pe care îi poate utiliza pentru a cumpăra medicamentele necesare pentru tatăl ei.

CAPITAL PROPRIU SAU ÎMPRUMUTAT?

Dacă te-ai decis să lansezi o afacere, prima întrebare este cum îți finanțezi această afacere, utilizezi mijloacele proprii sau accesezi un **împrumut**.

Împrumut – sumă de bani care se dă unei persoane sau se ia de la o persoană pentru un anumit interval de timp, urmînd să fie restituită ulterior

DE CE MIJLOACE PROPRII?

Avantajele capitalului propriu sunt:

Capitalul propriu - totalitatea bunurilor care aparțin unei persoane, exprimate în bani și în natură, sau totalitatea mijloacelor investite într-o afacere

- flexibilitatea - asigură posibilitatea de a face față situațiilor neprevăzute;
- siguranța - este un mijloc sigur de finanțare a necesităților, nu va fi retras în cazul înrăutățirii situației financiare, cum se poate întâmpla în cazul unui împrumut sau credit. Nu este necesar să prezinti un plan de afaceri detaliat unor finanțatori externi (bancă sau **organizații financiare nebancale**);

Organizație financiară nebancale – persoană juridică care acordă credite nebancale

- independența - nu depinde de alți factori și asigură autonomia financiară;
- credibilitatea - o instituție financiară te va finanța mai ușor dacă vei avea investiții și bani proprii în afacere.

Mijloacele proprii sunt un factor hotărîtor care asigură atragerea surselor externe. Atunci cînd o afacere are investite atît surse de finanțare împrumutate, cît și surse proprii, întreprinzătorul este mai motivat pentru desfășurarea cu succes a afacerii sale.

Dezavantaje:

- capitalul propriu este, în general, destul de limitat și poate crea piedici în dezvoltarea afacerii;
- în cazul eșecului, pierderea va fi suportată în întregime de întreprinzător;
- întreprinzătorul va fi puțin cunoscut de instituțiile financiare și va avea probleme în atragerea de surse în situații speciale (crearea unei istorii de creditare pozitive este foarte importantă în afaceri, atunci când va fi necesară atragerea unor finanțări mai mari pentru dezvoltare).

DE CE ÎMPRUMUT?

Cîteodată, chiar dacă dispui de economii, ai putea avea nevoie de mai mulți bani ca să investești în afacere. În acest caz poți aplica pentru un împrumut.

Avantaje dacă te-ai decis la un împrumut:

- obții finanțare suplimentară de care ai nevoie;
- se stabilesc relații cu o instituție financiară, se formează o istorie de creditare și se oferă acces la alte servicii oferite de **creditor**;
- obținerea unui împrumut poate servi ca un semnal că afacerea este viabilă;
- în procesul de solicitare a împrumutului, ești "forțat" să analizezi obiectiv afacerea ta, să ai o imagine mai clară a posibilităților financiare, a punctelor tari și slabe ale afacerii tale.

Creditor – persoană sau instituție care a acordat cuiva bani cu împrumut în baza unui contract

Dezavantaje:

- mijloacele împrumutate pentru o afacere generează cheltuieli suplimentare legate de dobânzi, comisioane, gaj și altele;
- instituțiile financiare sunt mai puțin receptive, în special în perioadele de instabilitate economică, la acordarea surselor întreprinzătorilor mici și celor care doresc să inițieze o afacere;
- creditorii sunt rezervați în ce privește finanțarea afacerilor nou-create care nu au istorie de creditare, experiență, fiind considerate riscante;
- există pericol de a pierde bunurile gajate în cazul în care nu este rambursat împrumutul;
- apar restricții din partea creditorului, în unele situații dificile pentru afacere, acesta poate să se implice în gestionarea ei;
- apar riscuri noi, de exemplu riscul majorării ratei dobânzii.

Înainte de a lua un împrumut, fie la o instituție financiară sau persoana fizică, rude sau prieteni, încerca să răspunzi la următoarele întrebări:

- ✓ Ce scop are acest împrumut?
- ✓ Pot să mă asigur că îmi voi păstra venitul și locul de muncă pe durata împrumutului?
- ✓ Dacă iau împrumutul, care este suma totală a datoriilor mele?
- ✓ Pot să plătesc ratele pentru acest împrumut? Dacă nu, cum aş putea să măresc veniturile (ore suplimentare de lucru, prime, ajutor de la părinți, etc.)?
- ✓ Acest împrumut este cea mai potrivită opțiune pentru nevoile mele?
- ✓ Voi lua un alt împrumut în timpul apropiat? Cum îmi va afecta el capacitatea de plată a ratelor?
- ✓ În ce măsură împrumutul este cea mai bună variantă? Există alte opțiuni?

Ce îți oferă împrumuturile?

... posibilitatea de a-ți dezvolta afacerea prin efectuarea de noi investiții;

... îmbunătățirea calității și volumului de producție (de exemplu, să cumperi semințe și fertilizanți de calitate mai bună), iar în rezultat venitul va fi mai mare și recolta va fi mai bună. Aceasta înseamnă că împrumutul va genera venituri, iar reinvestind în continuare banii împrumutați, vei majora și mai mult veniturile familiei;

... posibilitatea de a asigura venituri pe termen lung (de exemplu bunul sau activul procurat poate fi utilizat mai mult timp decât durează achitarea împrumutului - ai accesat un împrumut pe un termen de trei ani și ai procurat un tractor pentru prestarea serviciilor; după rambursarea acestui împrumut, începând cu al patrulea an tot vei folosi tractorul și vei presta servicii, iar în plus vei genera profituri mai mari datorită faptului că nu vei avea de plătit ratele la împrumut).

CUM ALEGI ÎMPRUMUTUL POTRIVIT?

Cînd ai nevoie de bani poți apela la un **credit** sau **împrumut**. Trebuie să alegi opțiunea care se potrivește cel mai bine necesităților tale și să afli dacă îți permiți să te îndatorezi, precum și să vezi dacă bugetul îți permite să suporti o **datorie** în plus.

Datorie – sumă de bani care este împrumutată de la o persoană (creditor)

Care este diferența dintre credit și împrumut?

Credit – sumă de bani pe care o persoană (creditor) o acordă unei alte persoane (debitor/împrumutat), pe o anumită perioadă de timp, contra unei dobînzii și care urmează a fi restituită la un anumit termen (scadență)

Creditul este oferit de o bancă sau de organizațiile de creditare nebanară și este purtător de dobîndă.

Împrumutul poate fi obținut de la o AEÎ, de la o persoană fizică, sau de la compania în care activează persoana și poate fi sau nu purtător de dobîndă.

Împrumut – sumă de bani care se dă unei persoane sau se ia de la o persoană pentru un anumit interval de timp, urmînd să fie restituită ulterior

Sistemul financiar al Republicii Moldova este compus din:

I. **sectorul financiar bancar** - include băncile a căror activitate constă în atragerea de depozite, acordarea de credite și prestarea serviciilor financiare (plăți, transferuri, etc).

II. **sectorul financiar nebanar** - include instituțiile financiare nebanare, (IFN).

➤ organizațiile de creditare nebanară – entități juridice care desfășoară doar activitățile de acordare a creditelor nebanare și leasing;

➤ asociațiile de economii și împrumut - organizații necomerciale, constituite benevol de persoane fizice și juridice, care acceptă de la membrii săi depuneri de economii, le acordă acestora împrumuturi, precum și alte servicii financiare, în conformitate cu categoria licenței pe care o deține;

III. **organizațiile de creditare ipotecară și companiile de leasing.**

Tipuri de credite (împrumuturi)

Creditele (împrumuturile) se clasifică după mai multe criterii enumerate mai jos.

După termen:

- ✓ pe termen scurt – până la 1 an;
- ✓ pe termen mediu – de la 1 an până la 5 ani;
- ✓ pe termen lung – peste 5 ani.

După destinație:

- ✓ investiționale – pentru procurarea bunurilor necesare desfășurării activităților întreprinderii sau anreprenorului;
- ✓ imobiliare – pentru procurarea de imobile (apartamente, case de locuit, terenuri), lucrări de amenajare sau modernizare;
- ✓ de consum – pentru procurarea bunurilor sau serviciilor în folosința personală și de familie, a tehnicii de uz casnic, a automobilelor personale, a mobilierului, pentru studii etc.

În funcție de valuta în care sunt acordate:

- ✓ în lei moldovenești;
- ✓ în valută străină – destinate pentru operații de import și export. Aceste credite depind de cursul valutar și pot crea dificultăți la rambursare când leul moldovenesc se depreciază considerabil.

Apelînd la o **IFN**, banii pot fi accesați în mai puțin de 24 de ore de la solicitare, această opțiune fiind considerată una dintre cele mai bune soluții pentru situațiile cînd îți trebuie urgent bani.

Creditul bancar poate fi o soluție în cazul în care dorești o achiziție mai mare pentru afaceri mari sau procurarea locuinței. Însă pentru investiții mai mici în afaceri, pentru nevoi personale, situațiile urgente, un împrumut oferit de **AEI** poate fi soluția ideală. Să vedem de ce?

Avantajele și facilitățile puse la dispoziție de o AEI:

- **Rapiditate** – poți obține bani în timp scurt, chiar și în 24 de ore
- **Minim de documente necesare** – nu este solicitat certificatul de salariu și alte documente
- **Comoditate** – primești banii și efectuezi plăți în localitatea ta
- **Transparență** – fără comisioane ascunse, poți achita înainte de termen fără a plăti penalități, DAE - dobânda anuală efectivă mică.

Dezavantaje: AEI nu poate oferi sume care să permită investiții mari și afară de aceasta au un termen de acordare limitat – maxim pentru o perioadă de 3 ani pentru investiții.

Elemente de bază ale unui împrumut.

Elementele obligatorii ale unui împrumut sunt:

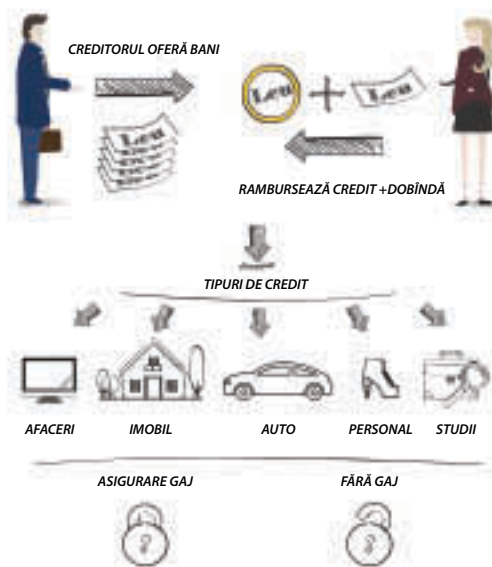
- ✓ **Suma de bază:** Suma acordată care se reduce după fiecare achitare.
- ✓ **Destinația împrumutului:** investiții, capital circulant, consum, imobiliar, etc.
- ✓ **Termenul împrumutului:** Perioada de timp în care se planifică rambursarea împrumutului.
- ✓ **Dobîndă:** sumă de bani care se plătește de către debitor pentru un împrumut, pînă la restituirea totală a împrumutului / sumei de bază.
- ✓ **Rata dobînzii la împrumut:** cota procentuală ce se aplică la suma împrumutului primit.
- ✓ **Comisioane:** Alte plăți decît rata dobînzii, care sunt de obicei unice, lunare sau anuale (exemple: comision pentru examinarea cererii de împrumut, comision de acordare a împrumutului, comision de deservire, etc).
- ✓ **Perioadă de grație:** interval de timp convenit între creditor și debitor și cuprins între data primirii creditului și data începerii rambursării acestuia. În perioada de grație, împrumutatul nu are obligații

de restituit, iar în unele cazuri, în funcție de acordul părților, nici obligații de achitare a dobânzii, care se calculează și pentru această perioadă dar care urmează să fie achitată ulterior.

- ✓ **Graficul de rambursare:** Frecvența plăților pentru împrumut (de exemplu, lunar sau trimestrial) care oferă de obicei informație privind scadența, sumele dobânzii și a împrumutului spre achitare, suma totală, dobânda anuală efectivă, etc. Comparând valorile din acest grafic cu sumele de bani disponibile lunar din bugetul familiei, se poate stabili dacă poți să-ți permiti un credit sau nu.

- ✓ **Debitor:** persoana care datorează creditorului bani.
- ✓ **Scadență:** termenul de plată a unei datorii.
- ✓ **Gaj:** Orice bunuri, de regulă ale debitorului pe care creditorul are dreptul să le preia pentru achitarea datoriilor, dacă debitorul nu le plătește la scadență.
- ✓ **Fidejutor / Garant:** O persoană care este responsabilă pentru achitarea împrumutului, dacă debitorul nu va putea achita împrumutul. De obicei, garantul este o rudă (soțul/soția) debitorului.

- ✓ **Penalități:** Banii pe care trebuie să-i plătești pentru orice încălcare a prevederilor contractului de credit (spre exemplu dacă achiți ratele prea târziu).

Factori de considerat pentru accesarea unui împrumut – Lista de verificare

Înainte de a contracta un împrumut trebuie:

1. să te asiguri ca suma lunară a plăților să nu fie mai mare de 25 – 30% din valoarea veniturilor tale (exemplu: presupunem că veniturile tale lunare sunt în mărime de 8,000 Lei; în acest caz suma lunară pentru achitarea ratelor la împrumut nu trebuie să depășească 2,400 Lei, adică 30% din venit). Chiar dacă instituția financiară, în urma analizei efectuate, îți poate acorda o sumă mai mare decât cea solicitată, este bine să nu te îndatorezi mai mult decât poți să achiți.

Scopul tău nu ar trebui să fie să iei un împrumut cât mai mare, ci să îl folosești cât mai eficient și să îl rambursezi cât mai repede

Important de știut! cel mai important criteriu nu este doar dobînda. Un împrumut pe lângă dobîndă mai include și alte plăți: cum ar fi comisionul de acordare, comisionul de analiză a dosarului, comisionul lunar sau comisionul de rambursare anticipată.

2. să afli dacă poți rambursa în avans oricînd și oricît, fără a fi aplicate comisioane.
3. să analizezi perioada reală în care ești capabil să rambursezi împrumutul. Dacă ai de ales, este bine să optezi pentru un împrumut pe o perioadă cât mai scurtă, chiar dacă rata lunară va fi mai mare. Cu cât termenul împrumutului este mai mare cu atît vei plăti mai multă dobîndă.

Nu te grăbi atunci cînd trebuie să iei decizia de a te îndatora!

Contractarea unui împrumut nu ar trebui să îți scadă nivelul de trai, dar dimpotrivă, ar trebui să te ajute să îți-l crești.

Indiferent de destinația, termenul și suma împrumutului, înainte de a te împrumuta, ține cont de următoarele recomandări:

- ✓ Examinează atent veniturile și cheltuielile înainte de a contracta un împrumut. Nu împrumuta mai mult decât poți plăti.
- ✓ Nu lua niciodată un împrumut înainte de a ști care este suma totală ce trebuie să o achiți. Verifică ce alte costuri mai sunt în afara de rate.
- ✓ Nu împrumuta bani pentru altcineva; în relația comercială cu creditorul – ești singurul responsabil.
- ✓ Nu lua un credit dacă nu ai neapărat nevoie.
- ✓ Împrumută doar de la instituții financiare bancare și nebankare care sunt autorizate de către BNM (Banca Națională a Moldovei) sau CNPF (Comisia Națională a Pieței Financiare).
- ✓ Mergi personal la instituția financiară.
- ✓ Aplică pentru forma de creditare care corespunde necesităților tale (pentru afacere, studii, pentru casă etc.)
- ✓ Rezervă-ți suficient timp pentru a citi atent condițiile contractului. Adresează întrebări acolo unde nu înțelegi! Nu este o rușine. Citește atent și textul scris cu litere mici atât în materialele informative, cât și în contracte sau alte documente pe care le semnezi! O copie a contractului de credit trebuie să fie transmisă debitorului.

Cum se calculează rata dobânzii la împrumut

Rata dobânzii este exprimată ca procent fix sau variabil, calculat de obicei la **soldul** împrumutului, lunar și anual.

Formula de calcul este următoarea:

Sold - suma de bani ce se află la un moment dat în cont (soldul unui credit/împrumut - diferența dintre suma inițial acordată și suma achitată)

Dobînda = Sold împrumut x Rata dobânzii x Durata (zile)/Numarul de zile ale anului.

De exemplu: în cazul când împrumutul se rambursează lunar, iar durata lunară se considera de 30 de zile și anul calendaristic de 360 zile, formula de calcul a dobânzii lunare devine:

Dobînda lunară = Sold împrumut x Rata dobânzii x 30/360

Factorii care determină nivelul ratei dobânzii

De știut: formula de calcul a dobânzii este indicată în contractul de credit, care poate să difere de formula generală.

- ✓ nivelul ratei dobânzii de pe piața monetară,
- ✓ nivelul prognozat al inflației,
- ✓ politica monetară practică de BNM,
- ✓ costul resurselor atrase,
- ✓ rata de rentabilitate a instituției financiare.

Dobânda poate fi calculată:

1. la sumă fixă (dobânda este calculată la toată suma împrumutului pe toată perioada, indiferent de suma împrumutului care încă nu a fost achitată).

Exemplul I:

Vasile a primit de la IFN "Finanțare" un credit în valoare de 12,000 Lei, pe termen de 12 luni pentru procurarea semințelor și a motorinei. Rata dobânzii constituie 12 % și va fi achitată lunar în rate fixe împreună cu creditul care se va achita în rate egale - 1,000 Lei/lună (12,000 Lei/12 luni). Comisionul de administrare va fi de 20 lei lunar.

În tabelul de mai jos se arată rambursarea creditului în tranșe lunare egale și achitarea dobânzii calculate la sold inițial:

Luna	Sold credit	Rata lunară Credit	Dobânda	Comision	Total
ianuarie	12,000	1,000	120	20	1,140
februarie	11,000	1,000	120	20	1,140
martie	10,000	1,000	120	20	1,140
aprilie	9,000	1,000	120	20	1,140
mai	8,000	1,000	120	20	1,140
iunie	7,000	1,000	120	20	1,140
iulie	6,000	1,000	120	20	1,140
august	5,000	1,000	120	20	1,140
septembrie	4,000	1,000	120	20	1,140
octombrie	3,000	1,000	120	20	1,140
noiembrie	2,000	1,000	120	20	1,140
decembrie	1,000	1,000	120	20	1,140
Total plăți	x	12,000	1,440	240	13,680

2. la sold descrescător (dobînda este calculată la suma neachitată, atunci cînd se plătește o parte din suma de bază, plățile dobînzii se vor micșora corespunzător).

➔ **Exemplul II:**

Ion a primit de la AEÎ "Succes" un împrumut în valoare de 12,000 Lei, pe termen de 12 luni pentru procurarea mijloacelor circulante. Rata dobînzii, constituie 12 % anual și va fi achitată lunar la sold descrescător, împreună cu împrumutul care se va achita în rate egale - 1,000 Lei/lună (12,000 Lei/12 luni). Comisionul de administrare va fi de 20 lei lunar.

În tabelul de mai jos se arată rambursarea împrumutului în tranșe lunare egale și achitarea dobînzii calculate la sold descrescător:

Luna	Sold credit	Rata lunară Credit	Dobînda	Comision	Total
ianuarie	12,000	1,000	120	20	1,140
februarie	11,000	1,000	110	20	1,130
martie	10,000	1,000	100	20	1,120
aprilie	9,000	1,000	90	20	1,110
mai	8,000	1,000	80	20	1,100
iunie	7,000	1,000	70	20	1,090
iulie	6,000	1,000	60	20	1,080
august	5,000	1,000	50	20	1,070
septembrie	4,000	1,000	40	20	1,060
octombrie	3,000	1,000	30	20	1,050
noiembrie	2,000	1,000	20	20	1,040
decembrie	1,000	1,000	10	20	1,030
Total plăți	x	12,000	780	240	13,020

Important!! Atunci cînd solicităm un credit, e bine să ne asigurăm că dobînda va fi calculată la sold descrescător.

Vasile va plăti cu 660 lei mai mult decît Ion, deoarece în cazul lui Ion dobînda s-a calculat la soldul rămas.

Dobînda anuală efectivă (DAE)

Ce este DAE?

DAE exprima în procente costul total al unui credit. Conform legislației Republicii Moldova, băncile și instituțiile financiare nebancale sunt obligate să dezvăluie informația privind dobînda anuală efectivă.

Cel mai ușor mod de a înțelege ce înseamnă DAE este să analizăm un caz concret. De exemplu, dacă întregul cost al creditului ar fi format doar din dobîndă, atunci cel mai bun credit este cel cu dobînda cea mai mică. În realitate, băncile percep o serie întreagă de comisioane, care fac dificilă compararea creditelor. DAE îți permite să compari obiectiv costul unui credit la diferite instituții de creditare pentru a înțelege dacă sunt aplicate comisioanele "ascunse" și calculele nu-ți vor părea neclare sau complicate.

Indicatorul DAE este calculat cu ajutorul unei formule care ia în calcul toate variabilele creditului, (rata dobînzii, comisioane, taxe etc.) și ca rezultat ne oferă o valoare în procente.

$$DAE = \frac{m}{\sum_{k=1}^n C_k(1+X)^k} - tk = \frac{m'}{\sum_{l=1}^n D_l(1+X)^l} - sl$$

Pare complicat, nu-i așa?

Dar e foarte simplu, dacă utilizezi **calculatoarele de credit!** Când vrei să calculezi dobînda anuală efectivă la suma și termenul de credit ales, o poți face pe site-ul oricărei bănci sau organizații de creditare nebancale. Calculatorul de credit generează un grafic de rambursare și te ajută să vezi care este mărimea reală a ratelor la credit.

➡ **Să vedem un exemplu:**

Presupunem că dorești să faci o investiție, să procuri o semănătoare. Ai nevoie de un credit de 10,000 Lei pe un termen de 12 luni cu achitare în fiecare lună în rate egale. Vrei să alegi între ofertele a 2 creditori care pun la dispoziție calculatorul de credit. Introduci datele inițiale în calculatoarele de credit a celor doi creditori.

Calculăm și analizăm rezultatele:

	Creditor "A"	Creditor "B"
Suma creditului, lei	10,000	
Termen, luni	12	
Rata dobânzii, %	8	5
Taxa de examinare, lei - unică	50	80
Comision de acordare, lei - unic	200	300
Suma dobânzii, lei – pe 12 luni	440	274
Comision de administrare, lei – pe 12 luni	165	300
Total spre plată, lei	10,855	10,954
DAE, %	15,8	19,3

Toate calculatoarele de credit de pe site-urile băncilor și OCN-organizații lor de creditare nebanară sunt ușor de utilizat.

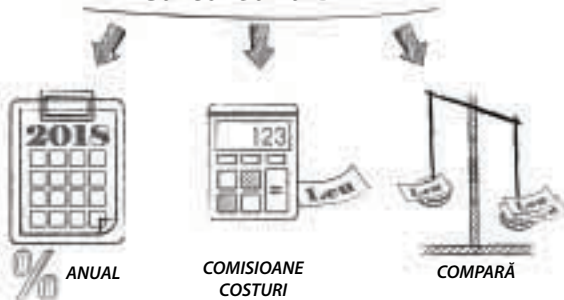
Calculând DAE pentru aceleași condiții dar la diferiți creditori, alege cea ofertă care propune cel mai mic indice DAE – aceasta înseamnă că anume acolo vei plăti cel mai puțin pentru creditul ales. În cazul nostru, alegerea va fi în favoarea Creditorului "A" chiar dacă rata dobânzii afișată este mai mare.

Dar ține minte că, indicele DAE este util atunci când se compară aceleași condiții ale creditului. Dacă modifici perioada creditului cu o lună, atunci dobânda efectivă va fi deja alta, iar comparația ta nu va fi relevantă/validă.

De reținut!
Pentru a-ți alege cea mai avantajoasă ofertă, nu compara rata dobânzii sau alți termeni și condiții! Calculează DAE!

Calculează DAE

Din exemplul nostru, dacă Creditorul "A" ar avea termenul de achitare a creditului de 24 luni, atunci DAE ar fi de 14.2%. Iar dacă termenul ar fi de 6 luni, atunci s-ar egala cu 21.8% anual. De aceea, e necesar ca să fie comparate creditele cu aceleași date inițiale.

Supra-îndatorarea

Pot apărea probleme dacă:

Supra-îndatorare – acumularea a prea multor datorii și incapacitatea reală de a le achita în termen

- **Suma împrumutului este prea mare** iar veniturile totale sunt mai mici decât cheltuielile.
- **Împrumutul nu duce la majorarea venitului**, adică venitul a ramas la același nivel, iar cheltuielile sau majorat cu ratele de plată a creditului și a dobânzilor.
- **A apărut o situație extraordinară în familie** și nu ați avut economii pentru astfel de situații pentru a acoperi cheltuielile.

➡ **Utilizarea corectă a unui împrumut:**

*Sergiu este proprietarul unei stații mici de vulcanizare a anvelopelor. Clienții lui deseori îl întreabă dacă poate să le balanseze roțile. Prin urmare, Sergiu a procurat un utilaj pentru balansarea roților, finanțat din contul împrumutului primit de la o asociație de economii și împrumut. Cu ajutorul **investiției**, Sergiu prestează mai multe servicii și câștigă în fiecare lună mai mulți bani din activitățile la stația de vulcanizare. El poate achita împrumutul inclusiv dobânzile cu ușurință și va avea mai multe venituri în viitor.*

Investiție – plasarea unui capital într-o afacere prin procurarea de utilaj sau a altor bunuri care pot fi folosite timp îndelungat cu scopul de a obține profit

Împrumutul l-a ajutat pe Sergiu să-și majoreze venitul și să-și diversifice afacerea.

➡ **Utilizarea greșită a unui împrumut:**

Petru este proprietarul unei stații de vulcanizare. El a hotărât să-și construiască o stație nouă de vulcanizare în același loc. În acest scop Petru a accesat un credit de la o organizație de creditare nebancaară, indicând venituri mai mari în formularul cererii de credit. Construcția nouă, nici nu i-a permis să-și diversifice activitatea, nici să-și mărească numărul de clienți, iar pe parcurs antreprenorul a înțeles că nu are bani suficienți pentru a achita creditul și a plăti dobânzile.

RAMBURSEAZĂ ÎMPRUMUTUL

Procedura de rambursare

Dacă dispui de un plan bine chibzuit de a achita banii datorăți în timp și în cadrul bugetului tău, datoria ta nu va scăpa de sub control. Cel mai des rambursarea are loc prin următoarele metode:

- în numerar la sediile creditorilor
- în numerar la terminalele de plăți
- prin transfer bancar din contul tău la contul creditorului.

Ce este o istorie de credit și de ce contează?

O istorie de credit conține informație despre modul în care ai respectat obligațiile asumate în contractul de credit. Această informație se stochează la biroul istoriilor de credit.

O dată pe an ai dreptul de a solicita fără plată de la biroul istoriilor de credit raportul privind istoria ta de credit. Restul solicitărilor le poți face ori de câte ori contra plată.

Raportul tău de credit poate, și cel mai probabil, va fi revizuit de instituția financiară care intenționează să-ți ofere un împrumut sau credit, cum ar fi: băncile comerciale, companiile de leasing, asociațiile de economii și împrumut, organizații de creditare nebancaară, precum și furnizorii de servicii comunale și cele de telecomunicații.

Oricine are nevoie de raportul tău de credit, de obicei, va solicita în scris acordul tău în acest sens.

Creează-ți o istorie pozitivă de credit!

- Plătește la timp și în întregime ratele pînă la data scadență.
- Dacă ai probleme cu achitarea plăților, contactează creditorii tăi. Persoanele responsabile ale creditorului vor conlucra cu tine să restructurezi datoria, pot prelungi perioada contractului, pot modifica rata dobînzii sau pot refinanța datoria prin oferirea unui nou împrumut.
- Dacă îți schimbi locul de trai, informează creditorii cît mai curînd

posibil pentru a evita lipsa înștiințării sau altă corespondență importantă.

- Dacă cardul tău de credit este pierdut sau furat, raportează imediat.
- Examinează periodic rapoartele tale de credit și raportează orice eroare imediat.

Pierderea locului de muncă sau micșorarea veniturilor sunt doar două din multiplele motive care pot duce la crearea restanțelor față de un creditor. În dependență de întârzieri, de sume și de tipul creditului, urmările pot fi ușoare sau grave:

- ai de plătit suplimentar penalitățile legate de întârzieri
- în Biroul Istoriilor de Credit îți crezi o istorie "negativă" – acest fapt va face practic imposibilă obținerea unui credit în viitor
- vei fi chemat în instanța de judecată și poți pierde bunurile (dacă creditul este asigurat cu gaj)
- interdicția de a părăsi țara
- recuperarea datoriei de la fidejursorul / garantul tău (dacă este prevăzut de contract)
- etc.

Ce soluții ai?

Primul lucru pe care îl vei face este să informezi creditorul că ai dificultăți cu rambursarea, să prezinți dovezi care confirmă că veniturile tale s-au micșorat. Dacă faci acest lucru din prima lună, eviți urmările grave și obții soluționarea la moment a problemei.

În plus, apare posibilitatea de a restructura datoria, cu toate că aceasta te va costa mai scump, în schimb eviți multe neplăceri, iar creditorul este interesat să-și recupereze banii și te va ajuta să achiți datoria.

EVIDENȚA VENITURILOR ȘI A CHELTUIELILOR

Pentru a stabili situația ta financiară trebuie să determinăm toate sursele tale de venit și cheltuieli.

Pentru a estima venitul total, se întocmește o listă cu toate sursele de venit, atât de la locul de muncă, cât și din dobânzi și alte surse bănești/non-bănești. Acestea pot fi clasificate în următoarele categorii (după frecvența încasărilor):

1. venit zilnic - încasări din prestarea serviciilor/vînzarea produselor;
2. venit lunar - salariu sau pensie;
3. venit sezonier - prelucrarea pămîntului unui vecin în schimbul unei sume de bani, vînzarea producției agricole en-gros, etc;
4. venit ocazional - transferuri bănești de peste hotare.

Exemplu de surse de venit:

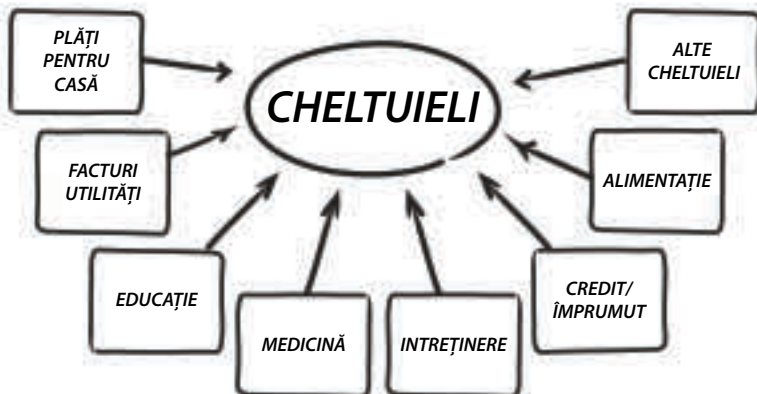
Completează tabelul de mai jos ca să determini venitul pentru anul curent:

Venit	Anul curent		Total, Lei
	Cum calculezi	Calcul	
Zilnic	Suma pe zi x nr. de zile	Ex: 150 Lei x 20 zile	3,000
Lunar	Suma pe lună x 12 luni		
Sezonier	Suma		
Ocazional	Suma		
TOTAL			

Pentru a estima cheltuielile, este necesar de a evalua necesitățile și de a determina categoriile de cheltuieli ce pot apărea:

1. cheltuielile zilnice (ex. transport, alimentație),
2. lunare (ex. facturi - gaz, energie electrică, telefon),
3. sezoniere (taxe școlare, pregătirea copiilor de anul școlar); și
4. ocazionale (ex. evenimente).

Exemplu de cheltuieli:

Completează tabelul de mai jos pentru ca să poți determina cheltuielile suportate în anul curent:

Cheltuieli	Anul curent		
	Cum calculezi	Calcul	Total, Lei
Zilnice	Suma pe zi x nr. de zile	Ex: 20 Lei x 30 zile	600
Lunare	Suma pe lună x 12 luni		
Sezoniere	Suma		
Ocazionale	Suma		
TOTAL			

Metoda descrisă mai sus, care ne ajută la determinarea veniturilor și cheltuielilor personale, poate fi utilizată și la determinarea veniturilor și cheltuielilor **afacerii** tale. În acest fel vei obține o informație detaliată despre situația financiară curentă a afacerii și potențialele necesități financiare de care ai avea nevoie.

Afacere – o activitate privată inițiată de obicei de o persoană sau o familie, care implică un număr mic de angajați și volum redus de vânzări, și poate fi înregistrată sub formă de întreprinderi individuale, gospodării țărănești

Odată ce am determinat sumele totale de venituri și cheltuieli ale afacerii, putem avea mai multe situații care ar prezenta situația financiară curentă:

1. Venituri > Cheltuieli = exista o economisire / **profit**
2. Venituri < Cheltuieli = exista un deficit / **pierderi**
3. Venituri = Cheltuieli = 0

Profitabilitatea și rentabilitatea afacerii

Profit – diferență dintre veniturile și cheltuielile obținute într-o anumită perioadă de timp, unde veniturile depășesc cheltuielile

În momentul în care înțelegem situația financiară, putem lua decizii privind viitorul **afacerii**. În cazul obținerii unui profit, acest surplus de resurse poate fi investit pentru dezvoltarea de mai departe a afacerii (ex. procurarea unor unelte/materiale, procurarea unor vite, procurarea de pământ, etc.).

În cazul în care determinăm că în afacerea noastră există o pierdere, este necesară o gestionare mai cu grijă a cheltuielilor și/sau micșorarea unora.

Studierea și înțelegerea profitului este doar primul pas pentru a determina poziția economică a afacerii și din acest motiv este necesar să analizăm mai amănunțit **rentabilitatea** acestei afaceri.

Rentabilitate – indicator al eficienței unei activități economice, care exprimă capacitatea întreprinderii de a câștiga profit (raportul între venitul obținut și costurile suportate în acest scop)

Să presupunem, că afacerea noastră constă în prestarea de servicii mecanizate (arat, semănat, cultivat). În următorul tabel vom regăsi lista veniturilor și cheltuielilor afacerii noastre în decursul unui an:

Denumire	Unități de măsură	Cantitate	Preț pe unitate, Lei	Total, Lei
A. Venit din vânzări / Venit	lei			92,500
Arat	ha	75	450	33,750
Cultivat	ha	110	145	15,950
Semănat	ha	90	145	13,050
Servicii de transport	km	4,250	7	29,750
B. Cheltuieli materiale	lei			31,230
Motorina	lei			24,380
Ulei	lei			4,500
Reparație curentă	lei			2,350
C. Alte cheltuieli*	lei			43,400
D. Total cheltuieli (B+C)	lei			74,630
E. Profit (A-D)	lei			17,870

* - dobânda pentru credit, costuri salariale, polița medicală

În baza veniturilor și cheltuielilor indicate putem calcula rentabilitatea afacerii:

$$\text{Rentabilitate} = \text{Profit (E)} / \text{Vinzări nete (A)} * 100\%$$

Rentabilitatea afacerii în exemplul de mai sus:

$$17,870 / 92,500 * 100\% = 19.32\%$$

Această cifră ne arată că la momentul actual afacerea noastră este rentabilă. Atâta timp cât rata rentabilitatii este mai mare de 5%, avem o afacere profitabila.

Pentru ajutorul tău, completează tabelul de mai jos cu datele afacerii tale și determină rentabilitatea:

Denumire	Unități de măsură	Cantitate	Preț pe unitate, Lei	Total, Lei
A. Venit din vânzări / Venit	lei			
B. Cheltuieli materiale	lei			
C. Alte cheltuieli neprăvăzute	lei			
D. Total cheltuieli (B+C)	lei			
E. Profit / pierdere(A-D)	lei			

BUGETUL FINANCIAR ȘI FLUXUL DE NUMERAR

Elaborarea unui buget

Elaborarea unui buget te va ajuta să identifici anumite tipuri de cheltuieli care pot fi reduse sau eliminate, în așa fel încât să obții o economisire. Această economisire poate fi utilizată pentru investiții în afacerea ta.

Astfel, bugetul reprezintă o estimare a tuturor veniturilor și cheltuielilor pe o perioadă de timp, de obicei pentru un an. Bugetul îl poți elabora cu ajutorul următorilor pași:

1. Stabilește obiectivele financiare pe termen scurt și lung
2. Estimează suma totală a veniturilor
3. Calculează suma totală a cheltuielilor
4. Calculează diferența dintre venituri și cheltuieli / determină profitabilitatea (+) sau deficitul (-)
5. Supraveghează, respectă și ajustează bugetul conform necesităților.

Pentru a pune în practică informația descrisă mai sus, am putea elabora un exemplu de buget al unei afaceri.

Descrierea afacerii: Sa presupunem că afacerea noastră constă în creșterea de vite pentru producerea laptelui. O afacere poate începe cu 4 vite și spațiu special amenajat pentru creșterea și întreținerea animalelor.

Sa stabilim obiectivele financiare pentru afacerea noastră.

Obiectivele pe termen lung:

- (1) creșterea afacerii prin diversificarea direcției de producție (carne)
- (2) obținere anuală a cel puțin 4 vițe
- (3) diversificarea raselor de animale
- (4) mecanizarea obținerii producției de lapte (procurarea echipamentului de muls)

Obiectivele pe termen scurt:

- (1) lărgirea încăperii pentru întreținerea animalelor
- (2) procurarea unei vaci
- (3) vânzarea vitei bătrâne
- (4) obținerea a minim 3 viței pentru creștere și îngrășare.

Suma totală a veniturilor (vânzare de lapte)

Producție	Număr de animale	Cantitate de lapte (litri)	Preț per litru, Lei	Total, Lei
Lapte	4	20,000	4	80,000

Suma totală a cheltuielilor (întreținerea vitelor)

Cheltuieli	Preț, Lei	Suma totală pentru 4 vite, Lei
Fin	480	1,920
Nutreț combinat	630	2,520
Paie	330	1,320
Rădăcinoase	570	2,280
Reparație curentă	25,000	25,000
Alte cheltuieli*	7,300	29,200
Total	x	62,240

* - energie electrică, apă, veterinar, insemințare, aditivi și concentrate, impozite, etc

Nota bene: În bugetul de mai sus sunt folosite sume și informații estimative.

Determinăm situația financiară curentă:

Suma total venit – Suma total cheltuieli

80,000 LEI – 62,240 LEI = 17,760 LEI

Din formula de mai sus, am determinat că avem profit care ulterior poate fi investit în realizarea obiectivelor pe termen lung sau scurt.

De asemenea, în cazul în care profitul obținut nu acoperă cheltuielile estimate/planificate, putem apela la o insituție financiară pentru obținerea unui credit / împrumut.

Nu uita, investiția în procurarea unei vite, va influența nu doar creșterea venitului dar și creșterea cheltuielilor.

Bugetul trebuie supravegheat și ajustat în funcție de schimbările care pot apărea:

1. Schimbare în prețul de vânzare a laptelui
2. Majorarea cheltuielilor (au apărut cheltuieli neprevăzute, boli la vite) / Micșorarea cheltuielilor (amânarea unor cheltuieli, de exemplu amânarea reparației)
3. Scăderea producției de lapte
4. Creșterea ratei dobânzii pentru credit.

Administrarea corectă a bugetului îți va permite o ajustare financiară în funcție de schimbările suferite, astfel noi obținem un **buget echilibrat**.

Gestionarea inteligentă a banilor

Odată ce bugetul nostru a fost elaborat, înțelegem că avem nevoie de o gestionare corectă și inteligentă a profitului pentru a evita obținerea unui deficit în următorul an.

Sfaturi utile pentru o gestionare inteligentă a banilor:

1. Ajustează bugetul tău în continuu (dacă a apărut o cheltuială, aceasta trebuie inclusă imediat în buget, de exemplu procurarea de vaccinuri pentru bovine)
2. Alege dintre scopurile pe termen lung și scurt, ce este prioritar la momentul actual și ce poate fi amânat (să înțelegi ce reprezintă

o necesitate și ce reprezintă o dorință: procurarea de nutrețuri pentru creșterea vitelor este o necesitate, însă procurarea unui uluc nou este o dorință și poate fi amînată pe mai tîrziu)

3. Evită ilegalitățile pentru a nu plăti amenzi usturătoare (ex. vizite de verificare a veterinarului - vaccinarea la timp a bovinelor)
4. Economisește în măsura posibilităților (spre exemplu poți plasa banii în institutii financiare la un cont curent, la un cont de depozit la termen, unde ai putea obține o dobîndă, etc.)
5. Investește banii după necesități (spre exemplu ai observat că la fabrica de lapte din apropiere crește cererea de lapte, respectiv ai putea procura încă o bovină)
6. Pune bani deoparte pentru situații imprevizibile (costuri veterinare mai mari din cauza unei boli la bovine).

Pentru o gestionare inteligentă, este nevoie și de monitorizarea și urmărirea **fluxului de numerar**. O urmarire constanta a fluxului de numerar îți va acorda șansa să ai o imagine exactă a situației

***Flux de numerar** – diferența dintre suma totală de numerar generată și primită de o persoană (fizică sau juridică) și toate plățile efectuate de către aceasta*

financiare a afacerii – vei ști exact cîți bani ai și cînd sunt disponibili. În esență, fluxul de numerar reprezintă diferența dintre intrările (incasări) și ieșirile de numerar (plățile) a unei afaceri și poate fi intocmit pe o luna, trimestru, sau an.

Hai să punem în practică analiza fluxului de numerar în baza exemplului de mai sus (afacerea cu vite).

Completăm tabelul de mai jos, cu veniturile și cheltuielile repartizate pe luni:

Numerar la începutul perioadei									
Luna	Ian.	Febr.	Mar.	Apr.	Mai	Iun.	Iul.	...	
Intrări de numerar (încasări):									
• Vânzarea laptelui									
• Vânzarea vițelor									
<i>Alte încasări</i>									
• Salariul (soț, soție)									
• Bani de peste hotare (de ex. de la rude)									
1. Total încasări									
Luna	Ian.	Febr.	Mar.	Apr.	Mai	Iun.	Iul.	...	
Ieșiri de numerar (plăți)									
• Procurare nutrețuri combinate, paie, fîn, etc.									
• Reparația curentă									
<i>Alte plăți:</i>									
• Energie electrică, apă, veterinar, impozite, etc.									
• Rata lunară la credit și dobânda									
2. Total plăți									
Luna	Ian.	Febr.	Mar.	Apr.	Mai	Iun.	Iul.	...	
Numerar la finele perioadei (banii disponibili)									

După ce introducem în tabel sumele pentru încasări și plăți, calculăm rezultatele (*total încasări* minus *total plăți*). Un rezultat pozitiv pentru fiecare lună ne indică faptul că afacerea este gestionată corect și la finele anului vom avea surplus de bani pe care vom putea să-l investim. Dacă avem un rezultat negativ (neajuns de bani) într-o lună oarecare, trebuie să identifici surse suplimentare pentru a asigura acoperirea plăților, fie apelezi la un credit suplimentar sau micșorezi cheltuielile.

Fiind proprietarul unei afaceri, este foarte important să gestionezi fluxul de numerar, pur și simplu pentru că nimeni în afară de tine însuși nu va veni să ofere sprijin într-un an dificil sau în cazul când ajungi într-o perioadă de insuficiență de bani.

Capacitatea de a menține un flux de numerar constant este cheia succesului unei afaceri de durată.

INSTRUMENTE FINANCIARE BANCARE ȘI NON-BANCARE

În Republica Moldova sînt utilizate următoarele instrumente de plată:

Transferul de credit este un transfer de fonduri dintr-un cont în altul realizate prin intermediul băncilor de către cumpărător în favoarea vînzătorului (de exemplu: achitarea facturilor, plata impozitelor, etc.).

Debitarea directă reprezintă un serviciu care efectuează plata automată a anumitor sume dintr-un cont bancar conform unui acord prealabil încheiat între consumator și bancă (spre exemplu: plata pentru telefonie mobilă, plata pentru servicii comunale, achitarea creditului, etc.).

Cardul bancar este un suport de informație standardizat și personalizat care conține informații personale privind deținătorul. Cardul oferă acces de la distanță la contul de plăți la care acesta este atașat pentru a efectua operațiuni de plată în magazine, prin internet, etc.

Cardurile bancare, tipuri, avantajele utilizării

După cum se cunoaște, cardul este un instrument modern de plată, sub forma unui dreptunghi de plastic, dar care a început să fie produs și sub forme din ce în ce mai inovatoare: ceas, breloc, SIM pentru telefon, etc.

Cum poți solicita un card?

Cardurile pot fi solicitate la unitățile bancare care emit aceste instrumente de plată sau în unele cazuri on-line pe site-urile băncilor.

Ce poți face cu un card?

- retrageri numerar (de la bancomate sau de la ghișeele băncilor)
- plăți la comercianți (magazine)
- cumpărături online
- servicii de rezervare a camerelor de hotel, mașinilor, etc.
- instrument pentru efectuarea operațiunilor din contul de card (achitarea serviciilor, plăți etc.)
- la bancomat - vizualizare sold, schimbare cod PIN, miniextras cont, plata ratei la credit, alimentare cu numerar a contului, transferuri între conturi.

AVANTAJELE UTILIZĂRII UNUI CARD:

- acces 24/24 la mijloacele bănești
- siguranța în utilizare
- costuri reduse pentru plăți la comercianți
- posibilitatea utilizării atît în țara cît și în străinătate (fără a converti banii în valuta țării respective)
- evidența operațiunilor efectuate (vizualizarea extrasului de cont).

Ce trebuie să știi despre siguranța cardului?

- **datele confidențiale (PIN, și alte parole) nu trebuie comunicate nimănui**

- extrasul de cont trebuie verificat periodic, iar dacă nu recunoști careva tranzacții, trebuie anunțată de urgență banca în vederea blocării cardului și efectuării unor investigații
- cardul nu trebuie transmis nimănui, nici chiar membrilor familiei. În cazul în care posesorul cardului dorește să acorde acces la cont unei alte persoane, poate solicita emiterea unui card de utilizator autorizat (card suplimentar) la care poate stabili anumite limite.

Ce informații importante ar trebui cunoscute?

- plătește cu cardul la comercianți pentru eficiența costurilor, dacă ai nevoie să retragi bani, din punct de vedere al costurilor cel mai indicat este să utilizezi bancomatele băncii care a emis cardul
- în cazul în care te afli în străinătate și cardul ți-a fost furat sau l-ai pierdut, poți apela la serviciile de urgență oferite de către organizațiile de carduri și anume: eliberare card în regim de urgență sau eliberare numerar în regim de urgență - în anumite condiții
- băncile dispun de un Call Center cu program 24/24 care poate fi apelat în cazul în care sunt întâmpinate probleme la utilizarea cardurilor
- în scop de securitate banca setează limite zilnice de extragere a banilor de la bancomat.

Din punct de vedere al fondurilor utilizate, cardurile se împart în două categorii:

Cardul de debit - permite plăți sau retrageri de numerar în limita fondurilor proprii depuse în contul de card. Pe cardul de debit îți banii care îți aparțin – salariu, pensie, economii. Alimentarea cardului se face de deținătorul lui, angajatori, alte persoane sau instituții de la care poți încasa bani.

Cardul de credit - permite posesorului să beneficieze de o limită de credit pusă la dispoziție de către bancă cu condiția de a fi rambursată la un anumit termen și la care se percepe dobândă.

Cele mai utilizate carduri în Republica Moldova sunt cele ale sistemelor de plăți Visa și MasterCard.

Beneficiile pe care aceste sisteme de plăți le asigură sunt practic identice, ambele oferă protecția împotriva fraudei, protecție la efectuarea cumpărăturilor, iar în funcție de tipul cardului, poți beneficia și de o gamă mare de reduceri, diferite garanții extinse, diverse tipuri de asigurări (precum cele de călătorie sau de închirierea unei mașini) și altele după cum urmează:

Cardul Visa Electron (Visa) sau Maestro (Mastercard) - este ideal pentru încasarea salariului, plata cumpărăturilor sau retragerea numerarului, plus - acesta este foarte ușor de obținut.

Cardul Visa Classic sau MasterCard Standard - este un card de debit embosat (cu relief), – oferă o gamă de reduceri și beneficii mai mari, precum utilizarea sa în orice rețea acceptată națională și internațională pentru: plăți la comercianți, retrageri numerar, plăți pe Internet, închirieri mașini, rezervări (hotel, avion, etc.).

Cardul Visa Gold, Visa Platinum, MasterCard Gold, MasterCard Platinum, MasterCard World Elite, American Express Gold Credit și American Express Gold debit - sînt carduri mai prestigioase, premium care oferă beneficii reale pentru cei care călătoresc peste hotare prin asigurările gratuite pe care acestea le oferă (asigurare medicală, de

accidente, a bagajelor, asistență juridică, în caz de anulare a călătoriei, în caz de pierdere sau furt al cardului).

Întreținerea cardurilor și comisioanele percepute diferă de tipul cardului, dar și de banca emitentă.

Internet banking și mobile banking

Serviciul de internet banking („online banking” sau „web-banking”) oferă posibilitatea efectuării unei game largi de operațiuni prin simpla accesare a unei pagini web securizată pusă la dispoziție de către instituția financiar-bancară aleasă.

Serviciul de internet banking permite vizualizarea soldurilor conturilor și accesarea lor oriunde, oricând, de pe calculator, laptop, tabletă sau smartphone, permit constituirea de depozite și conturi de economii online, efectuarea de schimburi valutare sau deschideri de conturi suplimentare rapid și fără drumuri la bancă.

În prezent, cele mai frecvente operațiuni sunt reprezentate de efectuarea de plăți, direct transfer și transferuri de la persoana la persoana (P2P).

Ca urmare a digitalizării, a fost creată o variantă simplificată a platformei de internet banking care să includă funcționalitățile de bază într-o singură aplicație pentru telefonul mobil sau tabletă, serviciul purtând numele de „mobile banking”.

Costurile pentru plățile efectuate prin internet banking sau mobile banking sunt mai scăzute decât în cazul efectuării acestora la ghișeul băncii.

Accesul la serviciul de Internet banking și mobile banking poate fi solicitat chiar din prima zi de relație cu banca, dar și ulterior, în cazul în care dorești acest lucru.

La efectuarea tranzacțiilor on-line prin intermediul cardului bancar, fii foarte atent pentru a evita accesarea așa numitelor site-uri „clonă”, asemănătoare site-ului original, care urmăresc captarea datelor de conectare sau a altor informații importante.

În acest sens, este recomandat să te asiguri că adresa web tastată este cea corectă, adresa începe cu <https://www...> și că accesul se realizează în mod securizat. Fiecare dintre instituțiile bancare oferă mai multe detalii despre modalitățile de verificare a securității pe paginile de conectare.

Evită accesarea serviciului de internet banking prin conectarea la rețele wi-fi nesecurizate. Datele tale de acces pot fi puse în pericol.

Fii atent la parole pe care le setezi pentru accesarea serviciului, evită cuvinte frecvent utilizate sau unele expresii ușor de determinat de către alte persoane străine. Nu comunica nimănui parola ta sau numele de utilizator și nu înstrăina dispozitivul de acces (telefonul sau tableta).

RECAPITULARE

Adevărat sau Fals

1.

O persoană prestează servicii în mod continuu și obține venit din această activitate. Conform legislației nu trebuie de înregistrat o întreprindere

A / F

2.

În cazul în care veniturile sunt mai mari decât cheltuielile, există o economisire / profit

A / F

3.

Criteriul de apreciere a eficienței unei activități economice reprezintă rata dobânzii

A / F

4.

Pentru determinarea situației financiare curente folosim formula: suma totală de venit + suma totală de cheltuieli

A / F

5.

Buget echilibrat reprezintă situația în care veniturile sunt egale cu cheltuielile

A / F

6.

Diferența pozitivă dintre venituri și cheltuieli obținute într-o anumită perioadă de timp reprezintă profitul afacerii

A / F

7.

O încasare de numerar ar reprezenta achitarea facturii de electricitate

A / F

8.

Rata rentabilității este o măsură care demonstrează economic gradul în care capitalul afacerii generează profit

A / F

9.

Un buget deficitar ne arată că afacerea este profitabilă

A / F

10.

O dată ce un buget a fost deja întocmit, nu mai este nevoie de ajustarea acestuia

A / F

11.

Procurarea produselor sau a serviciilor la un preț avantajos este o economisire

A / F

12.

Depunerea în rezerve a sumelor mici de mijloace bănești disponibile reprezintă o metodă de economisire

A / F

13.

Păstrarea numerarului "la saltea" este cea mai bună metodă de a crește valoarea economiilor

A / F

14.

Banca sau asociația de economii și împrumut reprezintă un loc sigur și accesibil unde îți păstrezi banii

A / F

15.

Păstrarea numerarului în depozitele bancare și depunerile de economii poate genera câștiguri pentru depunător

A / F

16.

Persoana fizică trebuie să plătească impozitul pe venit la câștigurile din dobânzile primite la depozitele bancare și depunerile de economii

A / F

17.

Statul îți protejează depozitele bancare

A / F

18.

Capitalul propriu este sursa inițială de bază pentru lansarea afacerii

A / F

19.

Mijloacele împrumutate pentru o afacere generează cheltuieli suplimentare legate de dobânzi, comisioane, gaj și altele

A / F

20. *Obținerea unui împrumut poate servi ca un semnal că afacerea este viabilă* **A / F**
21. *Creditorii nu finanțează afaceri nou-create care nu au experiență și istorie de creditare* **A / F**
22. *În cazul falimentului și nerambursării împrumutului există pericol de a pierde bunurile gajate* **A / F**
23. *Scopul contractării creditului este schimbarea automobilului meu din cauza că automobilul vecinului este mai nou* **A / F**
24. *Pentru construirea unui mijloc fix vei contracta un împrumut pe termen scurt* **A / F**
25. *Dobînda anuală efectivă (DAE) reprezintă plățile anuale care includ dobînda și toate comisioanele aferente creditului* **A / F**
26. *Creditul cu dobînda anuală efectivă (DAE) mai mare este mai ieftin decît unul cu (DAE) mai mică* **A / F**
27. *Calculatorul de credit este o mașină de calcul care trebuie să o procure fiecare solicitant de împrumut* **A / F**
28. *Supra-îndatorarea poate fi provocată de supraaprecierea veniturilor solicitantului și subaprecierea cheltuielilor* **A / F**
29. *Un credit poate crea probleme dacă accesarea lui nu duce la majorarea venitului, iar cheltuielile sau majorat cu ratele de plată a creditului și a dobînzilor* **A / F**

30.

La acordarea creditelor, istoria de credit negativă a solicitantului nu contează pentru instituția financiară, cel mai important este gajul

A / F

31.

Numerarul din contul cardului de debit sunt proprietatea deținătorului de card

A / F

32.

Numerarul din contul cardului de credit poate fi utilizat de către deținător fără nici o limită stabilită de către bancă și fără nici o condiție de a fi rambursat la un anumit termen

A / F

33.

Serviciile de Internet banking și mobile banking permit accesarea conturilor și oferă posibilitatea efectuării operațiunilor prin intermediul paginii web a instituției financiare de pe calculator, laptop, tabletă sau telefon

A / F

Răspuns: 1.F, 2.A, 3.F, 4.F, 5.A, 6.A, 7.F, 8.A, 9.F, 10.F, 11.A, 12.A, 13.F, 14.A, 15.A, 16.F, 17.A, 18.A, 19.A, 20.A, 21.F, 22.A, 23.F, 24.F, 25.A, 26.F, 27.F, 28.A, 29.A, 30.F, 31.A, 32.F, 33.A

DOREȘTI SĂ CUNOȘTI MAI MULT?

Accesează sursele Web pentru informație suplimentară

1. Legislație: www.lex.justice.md
2. Banca Națională a Moldovei: www.bnm.md
3. Comisia Națională a Pieței Financiare: www.cnpf.md
4. Fiscalitate: www.fisc.md
5. Informație despre sectorul bancar: www.bancomea.md
6. Informație despre bănci și finanțe: www.bani.md
7. Pentru înregistrarea întreprinderilor: www.asp.gov.md
8. Educația financiară: <http://www.educatiefinanciara.info/>
9. Cursuri de instruire online: <https://profitpoint.ro/>, <https://profit-point.org/>